

Cvijeće prazničko.

Alegorija.

Napisao nadrabin **Dr. Bernard Sik**, Karlovac.

Imao sam viziju...

Umoran i zlovoljan vučem se po uskoj i vijugavoj stazi u vrtu zasadenom drvećem. Kuda, kojom svrhom, — ne znam. Duša moja čezne za mirom, neka tajna sila međutim podjedno me dalje goni i tjera, ja pak nevoljko nastavljam svoj put, ne vidjevši niti kraja niti svome lutanju.

Tanana prozirna svrkasta magla mota se oko mene. Na suprot, na rubu neba titra crveno pramenje svjetla. Ne znam, da li to svjetlo znamenjuje sutonsko rumenilo, ili sunce na uranku. I ne znam na što čekam; ne znam što se događa oko mene. Da li zapada sunce potpuno, i pusta tama pada po mom putu, ili se diže u punoj slavi i nasmijano razliva vedro svoje svjetlo? Uzalud sam pitao nebo, uzalud čekam. Sati prolaze, a ne javlja se dan, niti noć. Tako se čini kao da je sunce zastalo na kraju vidika i kao da nad zemljom vlada vječna magla...

Neka me tajna sila goni i nemirno lutam dalje. Desno i lijevo od uske staze vidim stare i nakrivljene vrbe, čije teške grane brižno priklanjaju glave zemlji, a rosne kapi kao suze kaplju sa suhoga lišća. Pokatkad se podigne vjetar i onda kao da se otkidaju teški uzdasi sa grana. Možda plaču vrbe?

Po njihovim dupljama gnijezde se sovuljage i druge ptice grabilice, koje svojim grubim kreštanjem narušavaju tišinu vrta i bude u mojoj ojađenoj duši gađenje i gnjev. Ah šutite, vi mračne sove, ne mogu da podnesem vašeg kreštanja!

Zlovoljno se vučem dalje i do mojih ušiju dopre žubor jednog potoka, koji izbija iz dubine vrta. Ali moje uho u šumnom žuborenju čuje samo plač, tužnu jadicovku, kao da je ovaj potok sav od ljudskih suza.

Kad gledam te nujne vrbe, nehotice mi padne na um moj narod, narod koji se bori sa tom sjetom i tminom. Jer je i moj narod takav, kao ove vrbe: život mu je bez ploda i bez mirisa! Njegov život ne krasi velika djela, miomirisni začini znanosti i umjetnosti ne razvedrava njegovu potištenu ćud. Svoj žalostan udes trpi on i podnosi uzalud, bez svrhe. Ne poznaje pravu vrijednost blaga naslijeđenog od svojih preda, pa upravo radi toga mora trpjeti...

Radi te žalosne sudbine moga naroda srce mi se stegnu i, prekinuvši svoj put, zburnjen zastadoh.

Najednom iz dubine luga dopre mi do ušiju divna melodija. Počnem prisluškiivati, i gđe, čuo sam čarobni ženski glas. Žena je pjevala beskrajno dražesnu i sjetnu pjesmu:

Ne prezrite me, što sam crna,
jer me sunce opalilo...
sinovi moje matere na me se ljute
postave me za čuvara vinograda,
a ja svoj vinograd ne sačuvah!

Ta pjesma učini se meni poznata, i glas kao da sam čuo negdje, ali se nijesam mogao dosjetiti, gdje i kada.

Skrenuh sa staze i podoh u smjeru glasa. Već duboko u vrtu bijah, kad neki čudni osjećaj ovlada mojim srcem i moje tijelo obuze drhtanje, koje nastade iz strahopoštovanja, što sam se usudio ući u tajanstvenu unutrašnjost uzvišene svetinje. Razmaknuh gusto granje i najednom pojavi se preda mnom čudan prizor. Na obali potoka, što kroz vrt polagano žubori, opazih neku žensku priliku. U ruci svojoj držaše nož. Samo sam video krasan stas, jer je okrenula lice na stranu. Za vrijeme bajnog pjevanja podrezivala je mladice sa vrbe. Sa materinskom ljubavlju pogleda svaku grančicu i kad ih je već zasadila u prhku i vlažnu zemlju, nježnim svojim rukama poravna zemlju oko nasada.

Za svoga posla zagleda se katkad u potok i opazivši svoju priliku u njemu, zamisli se i čudeći se popipa si pleća kao onaj, koji sebe ne pozna, ili se ljuti radi vlastite svoje slike. I zbilja nije se mogla veseliti svojoj vanjštini. Otrcana i pokrpana svilena roba koji bijaše na njoj, koja za njen vitki stas ne bijaše skrojena. A tko je ta čudna žena što vrtljari?

Kad je već i zadnju biljku zasadila okrenu svoje lice prema meni... Oh prepoznah je!

Da, da ona je to... To duguljasto smeđe lice, te velike crne oči, sa dugim trepavicama, sa žarkim i glatkim sjajem svojim, te krasne svedene rumene usne... Crna kao gavran prosjeda kosa sa uvojcima samo pojačava zanimljivost njene otmjene pojave. Dabome, dabome sad te već prepoznajem tajanstvena kraljice moga srca, tebi sam posvetio svaku misao, svaki osjećaj mladosti svoje. Ti si ona divna žena, u kojoj se skladno udružuju ostarina i mladost, koju su toliki htjeli uništiti, ali je nitko nije mogao svladati!

Ali, oh, Bože moj, koliko se promjenila u svojoj vanjštini!

Ja sam ju video kao mladu djevojčicu u robi bijeloj kao snijeg i sa vijencem cvijeća na glavi. Vidio sam ju kasnije, kao dražesnu, lijepu gospođu, obučenu u škrlet sa zlatnom krunom na glavi. Video sam ju u izagnanstvu, u žalobnoj robi, sa pepelom posutim po glavi, ali još i tada njena pojava ulijevaše poštovanje. A da ću je u tako poderanom i pokrpanom svilenom odijelu vidjeti, nikad ne bi ni pomislio.

Ona opazi i razumije pogled moj, zbunjeno gledaše na me ispod trepavica i ovako reče:

Je li da se čudiš, da me vidiš, u neobičnoj nošnji? Ali što da radim? Znam ja dobro, da ove iskrpljene rupe meni ne dolikuju. Oh, koliko mi steže srce ovaj steznik od željeznog pruča! Dobro znadem, da je istočnjačka nošnja, koja je bila bijela kao snijeg na vrhu Libanona i laka kao lelujavi vjetar u dolji šaronskoj, bolje priličila mome licu, nego ove otrcane krpe. I protiv svoje volje moram među strancima da živim, dakle da se i prema njima ravnam i zato nagrđujem svoju spoljašnost. Ali to je samo prividno. Ovdje u unutrašnjosti svoga vrta takova sam, kakova sam i bila.

— Zato sam te i prepoznao, — rekoh, — pa, jer vidim, da usrdno govoriš sa mnom, dozvoli, da upravim na tebe jedno pitanje: vidim, da se osobitom brigom i ljubavlju baviš sa vrbovima mladicama, zašto si ih dakle onda zasadila tako blizu jednu drugoj, ne će li tako u pomanjkanju hrane uginuti veliki dio nasada?

— Što da radim, što da činim? — reče gospoda duboko uzdahnuvši, ta tako je malen moj vrt i još i njega mi hoće oteti. Usko je mjesto za moje biljke, vrlo usko i zbilja će uginuti prije vremena. Treba da znaš i to, da vrba malo zahtjeva: jedna kaplja vlage, par zraka i po tom već se razvije i cvate. Kad me opaki moji susjedi otjeraju sa moga posjeda, sa sobom nosim i vrbu, posadim je ondje, gdje mjesto nađem i ona se na novo razvije i napreduje... Zbilja ova vrba vrijedi blaga! Nema zemlje, nema klime, na koju se ne bi navikla... Ne boji se, niti se straši bure, što pustoši. Ako vihor huji, slaba vrba sagiba svoju glavu poput meke trske i kad prođe bura bulji i čudi se potekar, da je ostala ona kao najslabija u šumi, dok susjedi njeni u šumi, moćni gorostasi nijesu mogli odoljeti i propadoše.

— Da li je to vrijedno, da se ti toliko mučiš sa ovim bezplodnim i bezmirisnim drvetom? Kakovu korist imaš od njih? Ta zauzimaju ti mjesto i onako u tvom uskom vrtu, a da i nikoga ne razvesele svojim plodovima i svježim mirisom.

— Istina je, istina. — odgovori zamišljeno žena, — ja ih međutim ipak volim. Uz ove vrbe veže se mnogo mojih uspomena. Pročitaj samo natpis sa pločice stare vrbe, što stoji na početku reda: »Salix babylonica« nazivaju je botaničari, a narod joj veli žalosna vrba. To su one vrbe, pod kojima su tvoji pređi u davnini na babilonskim rijekama sjedili i plakali čim su pomislili na Cijon. Tada i vrbe žalosno spuštahu glave i isto tako plakahu... Na tu vrbu objesiše tvoji pređi svoje harfe, kad nijesu htjeli da cijonske pjesme pjevaju u tuđoj zemlji... Mnogo vremena prođe otada. Otada su vrbe otputovale odatle i presadiše ih u zemlju tuđih država. Ali na mračne i burne dane, kad vjetar bijesno šumi kroz treptljivo lišće njegovo mislim da čujem zujanje žica ovih harfi. I tada zuji jeka utiñlih cijonskih pjesama u mom uhu... Ove su

vrbe svjedoci zakletve, koju učiniše tvoji pradjedovi, koja kao živo predanje prelazi sa koljena na koljeno: »Ako zaboravim Tebe Jerusaleme, neka bude zaboravljena desnica moja!« I svako koljeno ostade vjerno ovoj zakletvi i nije zaboravilo na Cijon, koji je otet od njegove djece, čezne za njim svagdje i ma da dosada čeznuće nije imalo uspjeha, ipak . . .

Isto tako zbunjeno prekida svoju riječ vrtljarka, kao kad netko dragu misao krije u duši i boji se izreći je. A nijesam je ni silio, samo sam zapitao, imade li još druge biljke osim vrba bez ukusa i mirisa?

Umjesto odgovara ona brzo odreže nekoliko vrbovih grančica i kimne mi, da je slijedim stazom, koja se veruga uzduž potoka. Još nijesmo daleko pošli, kad al'osjetih ugodan i prijatan miris. Počnem disati punim grudima i tada neki svježiji opojni osjećaj obuze cijelo moje tijelo, kao da bi nova svježja krv po mojim žilama potekla.

— Odakle si uzela tako miomirisne vrbe, — zapitah svoju pratilicu. — Taj miris vrba takmi se sa mirisom ruža.

— Jamačno se varaš. Ovaj ugodan miris ne potiče od vrba, nego od mirti, čija je aleja nedaleko odavde. No već smo tu. Pogledaj ih dobro, to su moji ljubimci.

Marljivo i pomno gajen vrtić pruža se preda mnom, bijaše potpuno zasađen raznovrsnim mirtama, u svakom redu osobite vrsti.

Vrtljarka pak nastavi svoj govor:

— Treba da znaš, da ove mirte isto znače za vrt, što i inteligencija za svaki pojedini narod. Ploda ne nose, ali miomirisom blagotvorno djeluju na okolno drveće. Ovo milo bilje zeleno je i cvjetno kroz cijelu godinu, lišće joj nikada ne vene. S pravom je ono moja dika. Ugodnim svojim mirisom ispunjuje ne samo moj vrt, nego i vrtove svih mojih susjeda. Dobri i zli moji susjedi uživaju stalno u njem, i većina ih jamačno ne zna kome zato da zahvali. Ja nemam proti tome ništa, nijesam tjesnogrudna. A što bi i izgubila time, ako se stranci naslađuju mojim dobrima, samo da me je ne liše, da ja ne moram stradati!

— Ali gdje i kako si nabavila zbirku ovih raznovrsnih mirti, kojih ima skoro iz svih krajeva svijeta?

Oh ne treba se tomu ništa čuditi! Kad sam se probijala iz jednoga kraja u drugi, uzela sam sobom i svoje mirte, mirta je pak takova bilina, koja se pod utjecajem klime neprestano mijenja. Pogledaj samo kako je lijepa, kako je cvjetna i kako je poželjna ta evropska mirta. Istočnog porijetla mirta nadmašuje međutim nju svojim svježim mirisom. O kad bi meni uspjelo ove dvije vrsti ucijepiti jednu u drugu, kako krasna i ugodna bi bilina iz njih nastala!

— Ali reci mi gospodo, kako vidim, broj mirta je vrlo malen prema mnoštvu vrba. Ovo su doduše tvoji ljubimci, zašto ne nastojiš dakle ove umnožiti?

— Oko toga sam nastojala kroz cio svoj život, samo

nažalost, nijesam ih mogla uvijek tako njegovati, kao što bih htjela. Mirta je vrlo osjetljiva i nježna bilina. Treba joj obilatog sunčanog svjetla, samo tada može da se pravilno razvije. U hladnoći i tami ili uvene, ili zakrčljavi. Oih koliko sam lijepih presada nje govala i gajila, koje su me u toj nadi podržavale, da će mi dušu krijepiti u tužnim danime. No dođe ledeni zatorni vjetar i uništi ih. Od bilina plemenite vrsti postadoše krčljave klince...

Vrtljarica plaho zanijemi, sagne glavu i na licu joj se pokaže teška tuga i gnjev. Tako je stajala nekoliko časaka. Ali najedanput počne se smijati stupajući jednome grmu, pa stane kresati nekoliko prutova mirtovih, od kojih spretno oplete vijenac, metne ga na glavu te okrenuvši se meni, zapita šaljivim smijehom:

— Prilikuje li meni ovaj vijenac?

— Oh, još kako —, rekoh glasom punim osjećaja i udivljenja. Jer je vrtljarka zaista bila čarobno lijepa u vijencu od mirta. Već se spuštam na koljeno pred njom, ali ona opazivši moje kretnje, zabrani mi to.

— Čekaj, još nije tome došlo vrijeme — reče i podsmijeha joj nestane sa lica. Sigurno znadeš, da su u stara vremena pleli vijence od mirte i metalili ih na glavu onih junaka, koji su se proslavili bez da su prolili krv.

Mirta je dakle simbol bezkrvnog junaštva i mirne pobjede. Ja mislim, kad jednom dodje dan obračuna i kad zajedno sa drugim svojim drugaricama budem morala doći na sud, ne ću biti najzadnja izmedju onih, koji će dobiti mirtin vijenac. Nijesam podjarmila narode, nijesam osvojila zemlje, ali ipak ni ja nijesam siromašna u velikim djelima. To da nijesam uništena, da još uvijek živim — zar to već nije junačko djelo? Istina i ja sam robija zarobila, i ja sam narode podjarmila, ali ne mačem svojim i lukom svojim, nego samo mirisom mojih mirta i čarom mojih pjesama.

— Imaš li u vrtu drveta rodna?

— Kako da ne, ta ne može se živjeti samo od mirisa. Ajde da ti pokažem i to.

Vrtljarka uzme sa glave vijenac od mirte i odvede me na mjesto, koje se prostire na kraju vrta. Tu sam vidio nekoliko palma visokih i vitkih, okičenih bogatim plodom. Pratilici mojoj, kad je ugledala palme, brzo se promijeni lice, a iz lica izgubi krvcu, pa ni ne obazrevši se na moj začudjeni pogled, reče:

— Palme, to je isto vrtu, što i veliki imetak i muževi velikih djela za narod. Ne daju lijepa mirisa, ali nam pružaju slatki plod, a u sjeni guste krošnje od dugačkog, perastog lišća katkada nadje umoran putnik mjesto za počinak i zaštitu, da ga sunce ne opali, ali.....

Ovdje prekine svoje riječi i zašuti nekoliko časaka.

— »Ali?«... ja sam mislio, da si baš na ove najoholija.«

— Ali su im krošnje tako visoke, da datule, koje se kriju u njoj, ne možeš lako pobrati. Ako ih pak strese vjetar, one u najviše

slučajeva padaju preko ograde u vrt susjeda. Tek nešto malo mi ostane od ove važne i znamenite hrane. Vjeruj mi, nijesam škrt, ali srce mi se stegne, kad moram gledati, kako tudjinci uživaju zreo plod onih palma, koje sam ja tako brižno njeovala, vlastita djeca svoja pak gladuju i oskudijevaju. A susjedi moji osim toga još mi se rugaju, te me preziru baš radi ovih stabala: »Gledajte samo ovog nesretnika — kažu — kako je neizmjerne bogat a ipak stalno uzdiše od nevolje, radi svog siromaštva!« Pa vidiš, da mi nije od velike koristi ovo drvo, koje doduše nosi slatki plod, ali dušu ne razvedrava, jer nema mirisa.

— Pa zar nema u tvom vrtu takovih drveta, kojima je plod ukusam i ujedno su i mirisavi?

— Oh, kako da ne, — odgovori vrtljarica i lice joj se zasja. Istina, malo, ali ipak ih ima. A šta bi i vrijedio moj život bez ovog drveća? Ajde sa mnom, da ti ih pokažem.

Pošto je otkinula jednu palminu grančicu, podjosmo prema malom humku, koji se diže usred vrta. Oko humčića vidio sani cvatuća drveta, koja krase lijepi bijeli cvatovi i krupne zlaćane jabuke. Vazduh unaokolo bio je pun jakog i ugodnog mirisa. Na drvenoj pločici, koja je stajala na početku reda bijaše slije-deći natpis: *Citrus aurantium bigaradia*.

— Ovo krasno drvo potiče sa istoka. Lijepi i ukusni plod njegov zovu ljudi »jabuke raja.« I to se kaže, da to bijaše plod drveta od znanja, od kojeg je jela tvoja pramajka Eva i Adamu dala da okusi, da im se oči otvore i da znaju što je dobro, što li zlo. Tako to priča narod. Da li je to istina ili ne, to ja ne znam. Ali kako bilo da bilo, ovo drvo s pravom smatraju znakom« sa imetkom združenog znanja,« i »sa talentom združene dobre volje.« Osim toga je »etrog« simbol napretka, polaganog i sigurnog, neumornog i bez zastoja. Plod njegov lagano zrije i kad je već sazrio i onda još buja drvo od životne snage. Ne prespava zimski san, nego u isto doba sa zrelin »etrogom« cvjeta i napupi.

Nakon što je nekoliko časaka šutila, nastavlja vrtljarica:

— Malo, jako malo takovih drveta ima u mom vrtu, tako, da mi ne mogu pomoći, ali to malo daje mi utjehu u mojoj tuzi i nevolji. A u crno doba, kad mi se srce razali od paklenih muka, onda dodjem ovamo i gledajući tu biljku, duša moja dobiva nove snage pa se nadam, da će doći vrijeme, kad će se ove biljke razvijati, postat će stabla, puštati pupke i procvasti, pa onda . . . . .

Ne svršivši svoje riječi, otkine ona jedan etrog i popne se na vrh humka. Otuda se okrene meni vesela lica od svetog oduševljenja i ovako prozbori:

— Evo, obišli smo zajedno čitav vrt. Pokazala sam ti čitavo moje blago i svu svoju sirotinju. Vidio si vrbe jadne, bez mirisa i neplodne, o kojima si mislio, da nije vrijedno s njima se mučiti. Vidio si moje ljubimce, mirte ugodnog mirisa; ni one ti se nisu dopale, jer su bez ploda. Vidio si ohole i visoke palme, koje

nose slatki plod, ni s njima nijesi bio zadovoljan, jer im manjka svaki ugodan miris. Zar da ih sve osim etroga posjećem i izbacim iz svog vrta? Na nikakav način! I ove bijedne vrbe su mi mile. Ta one su svjedoci velike prisege, one su čuvari stare tradicije. Ovo dvoje pak: prisega i tradicija, to su oživljujući elemenat moje duše. Ali pogledaj samo ovamo: Vežem sve tri u jedan snop, kako je lijepa tako ova kitica!

Tako svezane grančice od palme, vrbe i mirte služe meni kao praznička kitica cvijeća. Jedna biljka nadopunjuje drugu i tako zajedno nijesu manjkave.

Ajde dakle i reci braći tvojoj: da se slože i ujedine!

Ajde i reci njima: Napred vi, muževi velikog znanja i ljudi velikih djela, složite se međusobno i sa masom naroda. Ako ćete ovako uzraditi, onda će moguće i žalosna vrba podići svoju nagnutu glavu. Ili, zar da uvijek plače? Idi i reci njima: složite se vi raštrkani i rastavljeni! Neka se sjedini Istok sa Zapadom, Sjever sa Jugom! Zar vi nijeste biljke istog vrta? Zar vam nije zajednička majka?

Kad tu mudru riječ izreče, Bogo mili, čuda golemoga! Malen humčić, na kojemu stajaše vrtljarica, poče se dizati i naskoro naraste i postade veliko i golemo brdo. Ja se čudim i divim stojeći na podnožju gore i bečim oči gledajući čutnovatu ženu. Prnje siromaške i crne na njoj polagano dobivaju bijelu boju i nabrzo je na tijelu njezinom bljesnula duga bijela kao snijeg i plava kao nebo mantija. Ruke digne u vis, kao da se moli, držeći u jednoj etrog, u drugoj kiticu prazničkog cvijeća, pa ukazujući s njima na sve četiri strana svijeta ovako pjeva:

»Ustaj sjevere,
Dođi juže,
Zadahni vrt moj,
Neka teku mirisi,
Dođi u vrt moj, prijatelju dobri,
I kušaj plod njegov«.

Glas joj bijaše jak, a planine u daljini odjekivahu od njega. Pogled svoj uspravljam na kraj horizonta i, gle, iz oblaka, koji su se tamo nagomilali i odsijevali sve jače sjajnom bojom, na jednom počeše izbijati zrake svjetla... Oh zora puca, bit će dan! Oko mene još vlada polutama, ali ponosnu glavu vrtljarice, koja je stajala na vrhu planine, obasjavale su sunčane zrake, koje su se probile kroz oblake.

Pun svestene pobožnosti bacam se ja na koljena i sa sklopljenim rukama molim se pred veličanstvenom pojavom: Oh, divna gospo, tajanstvena pojavo svijeta. Ti vidljiva, ali ipak nepoznata, koju progone, ali je ne mogu pobijediti, u kojoj se sjedinju mladost i starost...

Zora biva sve jača... veličanstvena se slika rasplinjava, još časak... i pojava iščezava.